

The Role of Family Social Support Programme (Asdep) During and After the Covid-19 Pandemic

Aziz Armutlu^{1,a,*}

¹Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Gaziantep, Türkiye
*Corresponding Author

ARTICLE INFO

Review Article

Received : 04.11.2023

Accepted : 31.12.2023

Keywords:

COVID-19

Social Work

ASDEP

Disadvantaged Groups

Psychosocial Support

ABSTRACT

The COVID-19 pandemic had serious impacts on health, economy and social structure globally in 2020. While the pandemic has led to an increase in poverty rates, it has increased the value of social protection programmes. Similar effects were experienced in Turkey and social policy instruments came to the fore in this process. One of these instruments, the Family Social Support Programme (ASDEP) implemented by the Ministry of Family and Social Services, has played an important role in supporting especially disadvantaged groups. The pandemic has challenged the capacity of societies to cope with social, economic and psychological challenges, and the functionality of programmes such as ASDEP in these crisis periods has been critical in supporting the resilience of societies. This study examines the role of ASDEP in Turkey during and after the COVID-19 pandemic. Using document analysis methodology, this study analysed the measures taken and support provided by ASDEP during the pandemic. The findings show that ASDEP reached those in need in the first months of the pandemic. It also contributed to the mental health of citizens by establishing a psychosocial support line. ASDEP helped to manage the social impacts of the pandemic. In conclusion, it is recommended to strengthen ASDEP in terms of human resources and budget for future crises.

Türk Akademik Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, (2): 154-164, 2023

Aile Sosyal Destek Programının(ASDEP) Covid-19 Pandemisi Süreci ve Sonrasındaki Rolü

MAKALE BİLGİSİ

Derleme Makalesi

Geliş : 04.11.2023

Kabul : 31.12.2023

Anahtar Kelimeler:

COVID-19

Sosyal Hizmet

ASDEP

Dezavantajlı Gruplar

Psikososyal Destek

ÖZ

COVID-19 salgını, 2020 yılında küresel olarak sağlık, ekonomi ve sosyal yapı üzerinde ciddi etkiler bırakmıştır. Salgın, yoksulluk oranlarının artmasına sebep olurken, sosyal koruma programlarının kıymetini artırmıştır. Türkiye’de de benzeri etkiler yaşanmış ve bu süreçte sosyal politika araçları ön plana çıkmıştır. Bu araçlardan biri olan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca uygulanan Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP), özellikle dezavantajlı grupların desteklenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Pandemi, toplumların sosyal, ekonomik ve psikolojik zorluklarla mücadele etme kapasitelerini zorlamış ve ASDEP gibi programların bu kriz dönemlerindeki işlevselliği, toplumların dayanıklılığını destekleme açısından kritik olmuştur. Bu çalışma, Türkiye’de ASDEP’in COVID-19 pandemisi sırasında ve sonrasında üstlendiği rolü incelemektedir. Doküman analizi yöntemi kullanılarak yapılan bu çalışmada, ASDEP’in salgın döneminde aldığı tedbirler ve sunduğu destekler analiz edilmiştir. Bulgular, ASDEP’in pandeminin ilk aylarında ihtiyaç sahiplerine ulaştığını göstermektedir. Ayrıca psikososyal destek hattı kurarak vatandaşların ruhsal sağlığına katkı sunmuştur. ASDEP, salgının toplumsal etkilerini yönetmeye yardımcı olmuştur. Sonuç olarak, gelecekteki krizler için ASDEP’in insan kaynağı ve bütçe açısından güçlendirilmesi önerilmektedir.

^a azizarmutlu86@gmail.com

^{id} <https://orcid.org/0000-0003-2838-7588> |

Giriş

COVID-19 salgını, 2020 yılında tüm dünyada sağlık, ekonomik ve sosyal alanlarda derin etkiler yaratmıştır. Salgın, birçok ülkede yoksulluk oranlarının artmasına yol açarken, sosyal koruma programlarının önemini de bir kez daha ortaya koymuştur. COVID-19 pandemisi, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de ciddi sağlık, sosyal ve ekonomik sorunlara yol açmıştır. Salgının olumsuz etkileriyle mücadelede sosyal politika araçları kritik bir öneme sahip olmuştur. Bu bağlamda Türkiye’de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP), pandemi döneminde dezavantajlı gruplar başta olmak üzere vatandaşların desteklenmesinde hayati bir işlev görmüştür.

COVID-19 pandemisi, tüm dünyada sosyal, ekonomik ve psikolojik zorluklara yol açarak toplumların dayanıklılığını test etmiştir. Bu zorlayıcı süreçte, ASDEP gibi sosyal destek programlarının rolü, toplumların bu krizi atlattırmasında ve sosyal refah seviyelerini korumasında kritik bir öneme sahip olmuştur. Bu nedenle, ASDEP’in pandemi sırasında ve sonrasında nasıl bir katkı sağladığını anlamak, hem toplumsal dayanıklılığı artırmak hem de benzer krizlere karşı daha hazırlıklı olmak adına büyük bir önem taşımaktadır. Bu çalışma ile ASDEP’in COVID-19 sürecindeki politika ve uygulamalarının analiz edilmesi, etkili sosyal koruma mekanizmalarının oluşturulmasına katkı sunulması hedeflenmektedir.

COVID-19 salgını ile mücadelede sosyal politika araçlarının etkinliği üzerine çalışmalar mevcut olsa da, Türkiye’de bu süreçte uygulanan ASDEP’e odaklanan akademik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Mevcut literatür, COVID-19 pandemisinin sosyo-ekonomik etkilerini ve devletlerin bu krize genel tepkilerini ele almış olmasına rağmen ASDEP gibi özgün sosyal destek programlarının pandemiye özgü tepkileri konusunda detaylı çalışmaların eksikliği dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, bu çalışma ASDEP’in salgın sürecindeki rolünü ve uygulamalarını bütüncül bir yaklaşımla inceleyerek literatürdeki bu boşluğu doldurma amacı taşımaktadır.

Bu çalışmanın amacı, COVID-19 pandemisi sırasında ve sonrasında ASDEP’in nasıl bir rol üstlendiğini, bu süreçte hangi hizmetleri ve uygulamaları hayata geçirdiğini ve pandemiyi getirdiği sosyal zorluklara karşılık programın toplumsal refahın sürdürülmesi ve iyileştirilmesi adına nasıl bir katkı sağladığını detaylı bir şekilde incelemektir. Ayrıca ASDEP’in salgın döneminde sunduğu destekleri ve toplumsal refahın korunmasındaki katkısını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Konuyla ilgili yapılan akademik çalışmalar incelendiğinde belli başlı çalışmalar ve çalışma konuları aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

Yelboğa ve Açıköz’ün (2020) çalışmasına göre, koronavirüs salgınının sosyal dönüşümlerini ve psikososyal etkilerini sosyal çalışma disiplini açısından ele alınmıştır. Bu çalışmada, bireyden topluma kadar her seviyede gerekli görülen özellikle psikososyal destek olmak üzere bazı mesleki uygulamaların nasıl gerçekleştirileceği konusunda tavsiyeler sunulmuştur.

Birinci ve Bulut’un (2020) çalışmasında, sosyal hizmetin artan önemi üzerinde durulmuş ve farklı ülkelerin pandemiye yönelik aldıkları tedbirler sosyal hizmet perspektifiyle incelenmiştir. Bu bağlamda, “COVID-19,

sosyal hizmet için bir dönüm noktası mıdır? Pandemiyle birlikte sosyal hizmet mesleği daha fazla öne çıkabilir mi? Sosyal hizmet, sosyal adalet çerçevesinde fark yaratma potansiyeline sahip midir?” gibi soruların yanıtlarını bulma çabası içerisine girilmiştir.

Karataş’ın (2020) yaptığı çalışmada, Türkiye’de COVID-19 pandemisinin ortaya çıktığı andan itibaren bireylerde yarattığı sosyal etkiler, değişiklikler ve travma sonrası gelişimle ilgili sosyodemografik faktörlerin bağlantısı değerlendirilmiştir.

Kara’nın (2020) gerçekleştirdiği çalışmasında ilk olarak COVID-19 salgını sonrası literatürde belirlenen dezavantajlı gruplar ele alınmıştır. Ardından, genel topluluk ve bu dezavantajlı grupların ihtiyaçlarına odaklanarak, sosyal hizmet profesyonellerinin salgın sürecinde üstlenebileceği olası roller üzerine değerlendirmeler yapılmıştır.

Kaya-Örk ve arkadaşlarının (2021) çalışmasına göre, COVID-19 pandemisi sosyal hizmet uzmanlarının kişisel ve profesyonel yaşamını olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Bu uzmanlar, pandemi sonrasında ortaya çıkan değişen durumun sosyal hizmetin çeşitli uygulama sahalarını ve bu sahalardaki mesleki faaliyetleri direkt olarak etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Bulut ve Demir’in (2022) gerçekleştirdiği çalışmada, çeşitli bakanlık ve kurumların pandemi sürecinde sunmuş olduğu maddi ve manevi sosyal desteklerin toplu bir değerlendirmesi yapılmıştır. Araştırma sırasında, ilgili mevzuat, bakanlık açıklamaları ve yayınları incelenmiş ve pandemi boyunca çeşitli hedef gruplarına yönelik birçok programın hayata geçirildiği tespit edilmiştir.

Çalışmada yöntem olarak doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, Wach (2013) ve Corbin & Strauss (2008) tarafından açıklandığı üzere, yazılı belgelerin içeriğini sistemli ve titiz bir şekilde analiz etmek için kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir. Bu yöntem, hem basılı hem de elektronik materyalleri kapsayarak, ilgili konu hakkında anlam çıkarma, derin bir anlayış geliştirme ve ampirik bilgi üretme amacıyla verilerin incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirir. Doküman analizi, nitel araştırmanın diğer yöntemleri gibi, belgelerin detaylı değerlendirilmesini içerir ve bu sayede araştırma konusu hakkında kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır. Çalışmada Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının ASDEP ile ilgili stratejik ve performans planları incelenmiştir.

Çalışma kapsamında öncelikle Covid-19 pandemisinin küresel etkisi ve sosyal destek programlarının önemi incelenecek olup ASDEP’in genel yapısı ve amacı ele alınacaktır. Akabinde ASDEP kapsamında sunulan hizmetler ile pandemi sürecinde ve sonrasında ASDEP’in rolü analiz edilecektir; sonuç bölümüyle çalışma tamamlanacaktır. Böylece ASDEP’in COVID-19 ile mücadeledeki rolü kapsamlı bir şekilde incelenmiş olacaktır.

Covid-19 Pandemisinin Küresel Etkisi ve Sosyal Destek Programlarının Önemi

Tarihsel olarak birçok salgın, tedbirlerdeki gecikmeler nedeniyle geniş alanlara yayılarak ağır sonuçlara yol açmıştır. Tıbbi ilerlemelere rağmen yeni salgınlar, büyük

kayıplara neden olmaktadır. Örneğin, COVID-19, 2019 sonlarında Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkmış ve hayvanlardan insanlara bulaşarak hızla yayılmıştır. Bu SARS-CoV-2 virüsü kaynaklı hastalık, kısa sürede pandemiye dönüşmüştür (Erdem, 2020:374; Yanardağ ve Selçuk, 2020:1).

COVID-19 virüsünün ortaya çıkışı, kısa sürede tüm dünyada etkisini gösteren küresel krize yol açmıştır. 2020 yılının Mart ayından itibaren hızla yayılan virüs, sosyal ve ekonomik hayatı ciddi şekilde olumsuz etkilemiş, milyonlarca vaka ve can kaybına neden olmuştur. Salgının yayılmasını önlemek amacıyla alınan sosyal izolasyon ve karantina önlemleri, birçok sektörde üretim ve hizmet sunumunun kesintiye uğramasına yol açmıştır. İstihdam olanaklarının azalması, özellikle kırılgan nüfus kesimleri olarak adlandırılan düşük gelirli grupları olumsuz etkilemiştir.

21. yüzyılda Covid-19, sadece bir sağlık krizi olarak değil, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarda da etkisiyle ön plana çıkmıştır. Mevcut sosyal riskler göz önüne alındığında, pandeminin belirsiz doğası, bu risklerin daha da büyümesine ve derinleşmesine yol açmıştır (Sandher, J. ve Kleider, 2020). Bu süreçte, devletler sosyal destek programları aracılığıyla toplumun ihtiyaç sahibi kesimlerine yardım elini uzatmıştır. Özellikle nakit destek ve gıda yardımları, yoksul kesimlerin temel ihtiyaçlarını karşılamaya devam etmelerini sağlamıştır. İstihdamın korunmasına yönelik Kısa Çalışma Ödeneği gibi uygulamalar da ekonomik kırılganlığı azaltmada önemli rol oynamıştır. COVID-19 salgını, sosyal koruma sistemlerinin ve dayanışmanın ne denli elzem olduğunu bir kez daha göstermiştir.

Virüsle mücadelede, genellikle dünya genelindeki kaynaklar ve güçlerden çok, ulusal ve yerel düzeyde alınan önlemler ve yapılan müdahaleler daha belirgin bir rol oynadığı gözlemlenmiştir (Makarychev ve Romashko, 2021). 2019 yılının sonlarından itibaren ulusal bazda devletin salgınla mücadele kapasitesi önemli bir deneme sürecinden geçtiği ifade edilebilir (Urhan ve Arslankoç, 2021:947). 2019 yılı sonlarından itibaren Türkiye'de ulusal bazda devletin salgınla mücadele kapasitesi önemli bir deneme sürecinden geçmiştir. Bu süreçte hayata geçirilen önemli yerel önlemlerden biri, ASDEP olmuştur. ASDEP, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından salgının toplum üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik bir sosyal politika aracı olarak devreye alınmıştır. Program kapsamında yürütülen çalışmalar ile yönlendirme ve psikososyal destek sunulmuştur. Böylece merkezi hükümet düzeyinde salgınla mücadele edilirken yerel düzeyde de ASDEP ile toplumsal refahın korunması hedeflendiği düşünülmektedir.

Türkiye'de, Sağlık Bakanlığı'nın liderliğinde Bilim Kurulu oluşturulmuş ve Covid-19'a yönelik önlemleri şekillendirerek salgının toplumsal etkilerini ele almıştır. Bu tedbirler, günlük yaşamın akışını önemli ölçüde yavaşlatmıştır (Roberts, 2020: 607; İnce ve Evcil, 2020:237). Ekonomik ve sosyal baskının hafifletilmesinde, sosyal destek sistemlerinin önemli bir yeri olmuştur, bireysel ya da kurumsal düzeyde sunulan bu destekler, pandemi sürecinde kritik bir işlev görmüştür (Bulut ve Demir, 2022:37).

Türkiye'de Covid-19 ile mücadele kapsamında alınan önlemler günlük hayatı önemli derecede yavaşlatmış,

ekonomik ve sosyal zorlukları artırmıştır. Bu zorluklar karşısında, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın yürüttüğü ASDEP, özellikle pandemi sürecinde toplumsal etkilere karşılık sosyal destek sağlayarak, hem bireylerin hem de ailelerin bu baskıyı hafifletmelerine yardımcı olmuştur. ASDEP, sağlık tedbirlerinin yanı sıra, sosyal ve ekonomik zorluklarla baş etmekte ve sosyal destek sağlamada kilit bir rol oynamıştır.

Hükümetlerce planlanan sosyal destek ile ilgili birçok tanım bulunmaktadır. Ancak sosyal desteği tanımlamaya başlamadan önce, aşağıdaki bilgilerden en az birinin sosyal destek kavramının bir parçası olduğunu kabul etmemiz gerekmektedir:

- Bireyin kendini değerli ve sevildiğine dair hissetmesine olanak tanıyan bilgi,
- Bireyin kendisini saygın ve kıymetli olarak görmesine yardımcı olan bilgi,
- Bireyin bir iletişim ağına katıldığına ve karşılıklı yükümlülükler içinde olduğuna dair inancını güçlendiren bilgi (Cobb,1976:300).

Sosyal hizmet, bireyleri onların çevresiyle birlikte değerlendirir, insan haklarına odaklanır ve sosyal adaletin gerçekleşmesini hedeflemektedir (Tekindal ve ark, 2020:4). Bu hedef toplumun her kesiminden insanların refahını ve toplumsal eşitliği destekleyerek bireylerin yaşam kalitesini artırmayı amaçlamaktadır. ASDEP, IFSW tarafından belirlenen COVID-19'a yanıt olarak sosyal hizmet alanının rollerini hayata geçirmek için tasarlanmıştır; dezavantajlı ve korunmasız bireylerin entegrasyonunu sağlayarak, temel ihtiyaçlara erişimde topluları destekleyerek, sosyal dayanışmayı güçlendirerek, savunuculuk yaparak ve sağlık ile sosyal hizmet uygulamalarını güçlendiren politikaları savunarak bu krize müdahale etmiştir (IFSW, 2020). Sosyal hizmet mesleği, insan haklarına ve sosyal adalet anlayışına odaklanarak bilimsel temeller üzerine kurulmuştur ve toplumu güçlendirme, sosyal adaptasyonu artırma ve değişimi destekleme misyonunu üstlenmiştir. Özellikle yaşlı, engelli, kadın, çocuk, genç, mülteci ve ekonomik zorluklar yaşayan bireylerin yaşam standartlarını iyileştirmeye yönelik çabalarıyla tanınmaktadır. Kaynak erişimi, hak kullanımı ve toplumsal katılımı artırmaya yönelik çalışmalarla dezavantajlı grupların toplumda etkin rol alması hedeflenerek bu doğrultuda çeşitli sosyal sorunlara müdahale edilmektedir (Kuruhalil ve ark. 2020:2).

Pandemi döneminde, sosyal izolasyonun getirdiği kısıtlamalarla birlikte, çocukların refahı sosyal hizmetin insan hakları ve adalet odaklı çerçevesinde öncelikli bir konu olmuştur. Sosyal hizmetin ilişki kurma ve değerlendirme gibi temel ilk aşamaları, şimdi daha fazla iletişim zorluklarıyla karşı karşıya kalmıştır. Ev ziyaretleri ve çocuk koruma değerlendirmelerinin yapılamaması aile yapısının ve risklerin tam olarak anlaşılmasını zorlaştırmış ve vakaların çözümünde aksamalara yol açmıştır (Swazoom, 2020).

Pandemi sürecinde, sosyal hizmet uzmanları olarak rol alan bu profesyonel meslek elemanları, kamu ve özel sektörde sivil toplum kuruluşlarında ve belediyelerde rutin görevlerine devam ederken daha yoğun bir çalışma temposuyla hizmet vermeye devam etmişlerdir. Bu yoğunluk nedeniyle hem fiziksel hem de ruhsal olarak pandeminin olumsuz etkilerini kendileri de yaşamışlardır (Yanardağ ve Selçuk, 2020).

Pandemi sürecinde, ailelerin ziyaretlere ve görüşmelere karşı gösterdiği çekimserlik, salgının onlar üzerinde oluşturduğu sosyal, psikolojik ve ekonomik yük nedeniyle daha da artmıştır. Ancak sosyal hizmet, etik değerler ve ilkeleri ışığında, salgının yol açtığı bu zorluklara karşılık dezavantajlı kesimleri koruma misyonunu sürdürmüştür. Bu meslek, etik değerleri doğrultusunda bireylerin refahını yükseltme ve temel ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Bu bağlamda sosyal hizmet, COVID-19'un sebep olduğu olumsuzlukların hafifletilmesinde kritik rolleri üstlenmiştir (Selçuk, 2021:3748-3749). Bu çerçevede ASDEP, pandemi nedeniyle artan sosyal ve psikolojik ihtiyaçlar karşısında, dezavantajlı ailelerin yanında olup onların refahını ve sosyal dayanıklılığını güçlendirmeyi hedefleyen önemli bir destek mekanizması olarak işlev görmüştür.

Pandemi süreci, sosyal hizmet uzmanlarını çalışmalarını durduraktan çok salgın koşullarına uyum sağlayabilecek yeni yöntemler araştırmaya itmiştir. Bu zorlu zamanlarda sosyal hizmet profesyonelleri, ihtiyaç içinde olan birey ve ailelere sağladığı destekte yenilikler getirmiştir. Karantina ve buna bağlı olarak uygulanan kısıtlamalar, pandeminin getirdiği en zorlayıcı durumlardan biridir. Bu kısıtlamalar bireylerin, ailelerin ve toplumun genel yaşantısını olumsuz etkilemiş mevcut zorlukları ve stresi daha da artırmıştır (Miller ve Lee, 2020). Bu bağlamda o dönem ki kurumsal adıyla Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, şehit aileleri, gaziler, 65 yaş ve üzeri bireyler, engelliler ve onların bakıcılarına, ayrıca karantinada kalanlara ve yardım talep eden diğer bireylere psikososyal destek sağlamıştır. Bu hizmet, psikolog ve sosyal hizmet uzmanlarından oluşan ekipler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. 65 yaşın üzerindeki bireyler, talepleri olsun ya da olmasın aktif olarak telefonla aranmış ve onlara yardımcı olunmuştur. Telefonla yapılan 20-30 dakikalık görüşmelerle bireylerin psikolojik ihtiyaçlarına yanıt verilmiştir. Destek için özel hatlar kurulmuş ve bu yaklaşım sayesinde haftada yaklaşık 14 bin kişiye yardım edilmiştir (ÇSGB, 2020). Bu süreçte ASDEP personeli de olağanüstü çaba harcamıştır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, maddi yardımların yanı sıra psikolog, evde bakım ve sosyal hizmet uzmanlarından oluşan desteklerle de pandemi sürecinde zor durumda kalan bireylerin hem maddi hem de manevi ihtiyaçlarını karşılamıştır (Bulut ve Demir, 2022:45). Bu dönemde, ASDEP'in sunduğu hizmetler, toplumun farklı kesimlerinin pandemiyle başa çıkma süreçlerinde önemli bir dayanak noktası olmuş ve toplumsal dayanıklılığın artırılmasında etkili bir rol oynamıştır. Ayrıca, bu desteklerin sağlanması, pandemi gibi kriz zamanlarında toplumsal hizmetlerin ne kadar hayati öneme sahip olduğunu bir kez daha göstermiştir.

Pandemi süreci, toplumun çeşitli kesimlerini etkileyen sosyal risklerin ve sosyal sorunların daha fazla fark edilmesine yol açmıştır. Gelecek algısı, olumlu beklentiler kadar, karşılaşılabilecek riskler, tehlikeler ve belirsizliklerle de yoğun bir şekilde iç içedir. Beklenmedik ve kasıtsız sonuçlar giderek daha hakim bir güç kazanmış, hesaplanması güç riskler ve algının ötesine geçen tehlikeler dikkat çekici hale gelmiştir (Beck, 2019: 25-27). Bu durum, toplumların krizlere karşı hazırlıklarını ve müdahale stratejilerini yeniden gözden geçirmelerini gerektirmiştir. Pandemi, özellikle beklenmeyen sonuçlar

ve hesaplanması zor risklerin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuş, bu nedenle toplumlar, bu tür riskleri ve tehlikeleri anlamak ve yönetmek için yeni yöntemler geliştirmeye yönelmiştir. Bu süreç, bireylerin ve toplumların risklere karşı daha dirençli ve esnek olmalarının önemini vurgulamakta ve gelecek planlamalarında bu tür faktörlerin dikkate alınmasını önemli ortaya koymaktadır.

Artan COVID-19 salgını, geç modernlik döneminden itibaren ortaya çıkan risk faktörlerini tüm dünyanın gerçekliği haline getirmiştir. Önceleri toplumlar arasında izole edilmiş olaylar olarak görülen birçok durum, postmodern dönemde köklü değişiklikler yaratmıştır. COVID-19'un yayılmasından önce teorik olarak ele alınan bu yaklaşımlar, pandemi ile birlikte somut bir gerçekliğe dönüşmüştür. Yeni dünya düzeninde, bir toplumda yaşanan riskler artık tüm toplumları etkileyebilmekte ve bu risklerle mücadele herkesin ortak sorunu haline gelmektedir. Pandemi, insanları hastalık, yalnızlık, ölüm gibi sorunlarla daha yoğun bir şekilde yüz yüze bırakmıştır ve birçok insan bu sorunlarla başa çıkmakta zorlanmıştır (Ceylan ve Alus, 2022). Bu durum, ASDEP'in amacına da ışık tutmaktadır. Toplumun karşı karşıya kaldığı bu yeni ve geniş kapsamlı risklere yönelik etkin müdahaleler ve destek mekanizmaları geliştirerek, bireylerin ve toplulukların bu zor zamanlarda sağlıklı ve güçlü kalabilmelerini sağlamaktadır. ASDEP, bu süreçte sosyal hizmetlerin sadece bireyin ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp aynı zamanda toplumsal dayanıklılığı artırmada da kritik bir role sahip olduğunu göstermiştir.

Salgın zamanlarında, her toplum kendi içinde özgün zayıflıklar geliştirir ve bu zayıflıklar, toplumun yapısını ve karakterini anlamak için önemli ipuçları sunar (Snowden, 2019: 7). Salgın dönemleri, diğer krizlerden farklı olarak, kişisel etkileşimlerde önemli değişiklikler gerektirir ve bu durum, toplumsal dayanışmanın zayıf ve güçlü yönlerini, çözülme ve kırılma noktalarını belirginleştirir. Bu bağlamda, Covid-19 salgını sırasında ortaya çıkan toplumsal tepkiler, toplumların güçlü ve zayıf yönlerine dair önemli göstergeler olarak ele alınmıştır (Adebayo ve ark., 2017). Bu kapsamda, ASDEP'in amacı, pandemi gibi kriz dönemlerinde ortaya çıkan bu toplumsal zayıflıklara ve kırılma noktalarına odaklanarak, bireylerin ve toplulukların bu zorluklardan etkili bir şekilde sıyrılabilmesi için gerekli desteği sağlamak ve toplumsal dayanıklılığı güçlendirmek olmuştur.

Covid-19 pandemisi, salgının evrenselleşmesiyle tüm toplumlar için bir risk faktörüne dönüşmüştür. Yine de, salgından önce sosyal yaşamda var olan pek çok risk bulunmaktaydı ve bu riskler genellikle toplumun belirli kesimlerini etkilediği için alınan tedbirler ve mücadele yöntemleri her zaman yeterli olmuyordu. Günümüzde yaşanan pandemi, mevcut sosyal sorunları daha da pekiştirerek çeşitli sosyal problemlere yol açmaktadır. İnsanların yaşam alanlarının kısıtlanması, sosyal ve fiziksel mesafelerin artması, evde kalma zorunluluğu gibi durumlar şiddet ve saldırgan davranışların artışına neden olurken, üretim ve ticaretin kısıtlanması da birçok birey ve kurumu ekonomik olarak zor duruma düşürmektedir. Risk faktörlerinin bir araya gelmesi, salgın sürecinde toplumsal sağlıkla ilgili zorlukları artırmaktadır. Salgının devamı veya sona ermesi durumunda da bu risk faktörleri ağır basacak gibi görünmektedir. Bu nedenle, olası sosyal

problemlerin genişlemesi öncesinde önleyici tedbirler alınması büyük önem taşımaktadır (Yıldırım, 2020:1335). Bu durum, ASDEP gibi sosyal hizmet programlarının önemini ve aciliyetini daha da artırmıştır. Özellikle salgının getirdiği kısıtlamalar ve sosyal izolasyon toplumun dezavantajlı kesimlerinin ihtiyaçlarını daha görünür hale getirdiği söylenebilir. ASDEP, özellikle pandemi sürecinde rehberlik ve yönlendirme, psikososyal destek gibi hizmetleriyle bireylere destek sağlayarak toplumsal dayanıklılığı ve esnekliği artırmaya yönelik önemli bir rol üstlendiği söylenebilir.

ASDEP'in Genel Tanımı ve Amacı

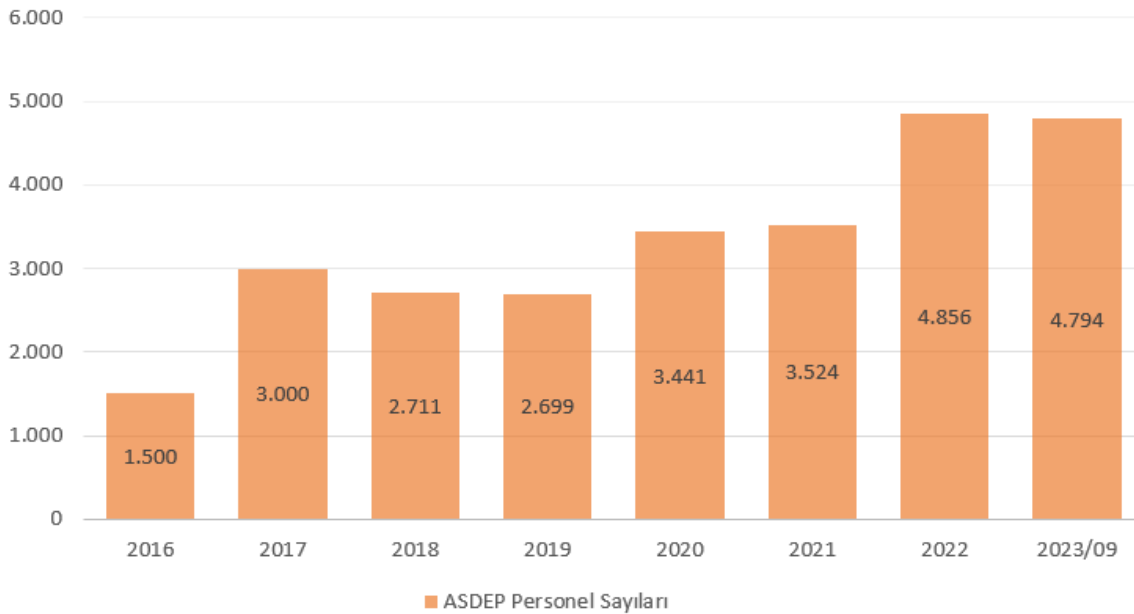
ASDEP, Türkiye'de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen kapsamlı bir sosyal destek programıdır. Program kapsamında yoksulluk riski altındaki birey ve ailelerin temel ihtiyaçlarının karşılanması, sosyal yardım ve hizmetlere erişiminin sağlanması ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi amaçlanmaktadır. 2012 ve 2014 yıllarında ASDEP programının pilot uygulama gerçekleştirilmiş, 2017'de ise bu program tüm ülkede hayata geçirilmiştir. ASDEP'in profesyonel ekipleri, ülke genelinde yaygınlaşması süren Sosyal Hizmet Merkezleri (SHM) bünyesinde görev yapmaktadır. ASDEP kapsamında görev yapan, Sosyal Hizmet, Psikoloji, Sosyoloji gibi alanlarda eğitim almış meslek elemanları, ihtiyaç sahibi aileleri yerinde ziyaret ederek onların durumlarını ve ihtiyaçlarını tespit etmekte, Bakanlık tarafından sunulan nakdi/ayni yardım ve hizmetlerden faydalanmalarını sağlamakta, gerektiğinde sağlık, eğitim, istihdam gibi diğer kamu hizmetlerine yönlendirmekte ve süreç boyunca rehberlik yapmaktadırlar.

Bu bağlamda, Bakanlık bünyesinde Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) başlatılmış ve aile sosyal destek danışmanları atanmıştır. ASDEP, sosyal yardım ve hizmetlere ihtiyaç duyan aile ve bireyleri objektif kriterlere dayalı olarak tanımlamayı, bilgilendirmeyi, sosyal yardım

ve hizmetlerden yararlandırmayı, diğer kamu hizmetlerinden faydalanmalarını sağlamayı ve bu süreçte yaşam koşullarını iyileştirmeyi ve refah seviyelerini artırmayı amaçlayan bireylere rehberlik eden bir programdır. (Özkan & Kılıç, 2013: 36). Şekil 1'de ASDEP kapsamında istihdam edilen personel sayısının 2016-2023 yılları arasındaki değişimini gösterilmektedir.

Şekil 1 incelendiğinde ASDEP kapsamında uygulanan ilk yılında 2016'da 1500 personel istihdam edilerek başlanmıştır. 2017'de personel sayısı iki kattan fazla artarak 3.000'e yükselmiştir. Bu artışın programın ilk yıllarında personel altyapısının genişletilmesi amacıyla yapıldığı düşünülebilir. 2017 ve 2018'de personel sayısında küçük artışlar olmuştur. 2019'da Covid-19 salgınının da etkisiyle personel sayısında 2017 yılına göre azalma yaşanmış ve 2.699'a düşmüştür. Bu düşüşün nedenleri arasında salgının devam etmesi sonucu saha çalışmalarının azalması olabilir. 2020'de 3.441 personele ulaşılırken 2021'de ise küçük bir artışla 3.524 personele yükselmiştir. 2022'de personel sayısında ciddi bir artış olmuştur.

2023 Eylül ayı itibarıyla ise 4.794 personel istihdam edildiği görülmektedir. Genel olarak bakıldığında, programın ilk yıllarında personel sayısı hızla artarken, salgının başlamasıyla birlikte ciddi düşüşler yaşandığı söylenebilir. 2023'de eski seviyelere geri dönmeye başlandığı anlaşılmaktadır. Bu durum, ASDEP'in uzun vadeli personel planlamasının ve pandemi gibi kriz durumlarına adaptasyon yeteneğinin önemini vurgulamaktadır. 2016 ve 2017 yıllarında toplamda 3 bin personel alımı ile ülke geneline yaygınlaşan ASDEP, 2017 sonunda yapılan düzenlemelerle kamu işçisi olarak kadroya dahil edilmiştir. ASDEP, aile ve bireylerin yaşam koşullarını iyileştirmeyi hedefleyen bir yaklaşım benimserken, tespit edilen konuların bakanlık görev alanında çözüme kavuşturulmasını amaçlamaktadır.

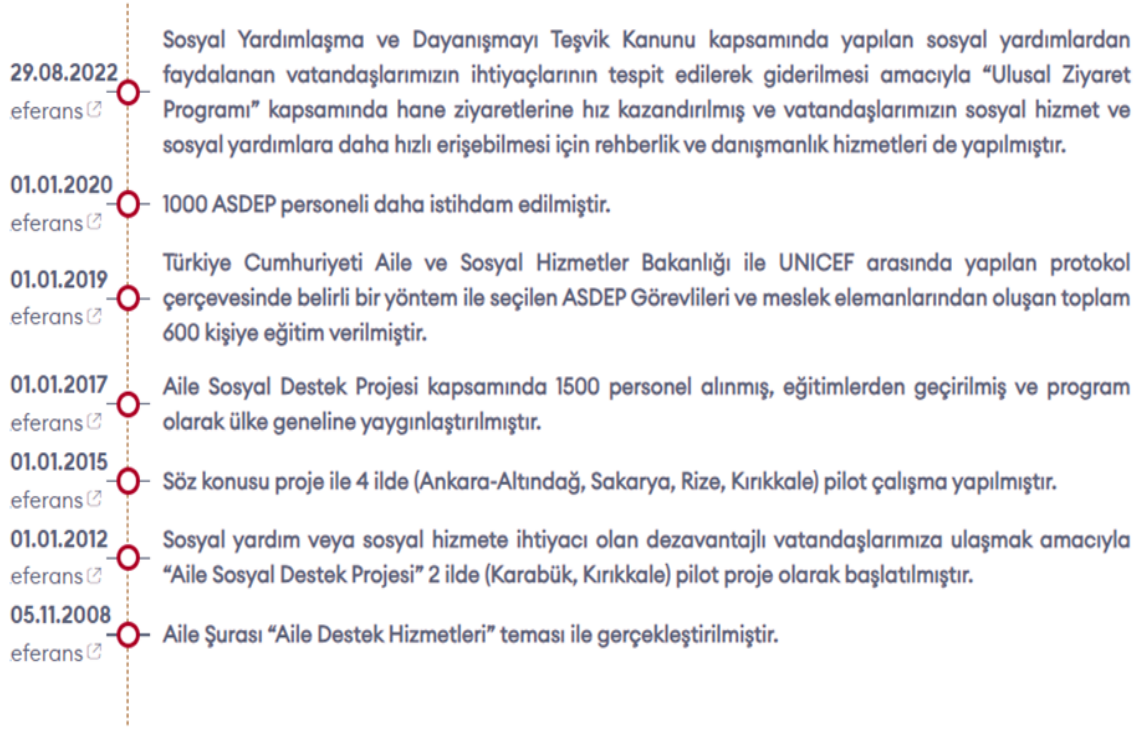

Şekil 1. ASDEP Kapsamında İstihdam Edilen Personel Sayıları

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kurum Arşivi, 2023

Figure 1. Number of Personnel Employed within the Scope of ASDEP

Source: Ministry of Family and Social Services Institutional Archive, 2023

Şekil 2. ASDEP'in Ortaya Çıkış Sürecinde Önemli Tarihler ve Konular

Kaynak: <https://turkiyeyuzyili.com/proje-aile-sosyal-destek-programi-asdep>

Figure 2. Important Dates and Issues in the Emergence Process of ASDEP

Source: <https://turkiyeyuzyili.com/proje-aile-sosyal-destek-programi-asdep>

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ASDEP ile sosyal hizmet anlayışını genişleterek ihtiyaç odaklı yaklaşımların ötesine geçmiş ve ailelere doğrudan hizmet ulaştırmada büyük adımlar atmıştır. Bu program, bireysel ve aile bazında sosyal yardım ihtiyaçlarını saptayıp uygun hizmetler planlarken diğer kamu destekleriyle de koordinasyon içinde çalışmaktadır. ASDEP'in sunduğu rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, ailelerin kendi yaşam alanlarında özellikle zor durumda olanların güçlenmelerinde katkıda bulunmaktadır (Türkiye Yüzyılı, t.b.). Şekil 2'de ASDEP'in ortaya çıkış sürecinde önemli tarihler ve konular gösterilmiştir.

Bu tarihler ve etkinlikler, ASDEP'in zaman içinde nasıl geliştiğini ve genişlediğini göstermektedir. ASDEP, 2008 yılında "Aile Destek Hizmetleri" teması ile başlayarak, 2022 yılına kadar sürekli olarak geliştirilen ve genişletilen bir projedir. Projede pilot uygulamalar, personel alımları, eğitimler ve farklı kurumlarla iş birlikleri gerçekleştirilmiştir. Son olarak, 2022 yılında, projenin "Ulusal Ziyaret Programı" kapsamında genişletildiği ve vatandaşların sosyal hizmet ve yardımlara daha hızlı erişimini sağlamak için yenilikler yapıldığı görülmektedir. ASDEP, zaman içinde sosyal hizmetlerin ve yardımların daha etkili ve verimli bir şekilde sunulabilmesi için sürekli olarak optimize edilen ve güncellenen bir yapıya sahiptir.

ASDEP Kapsamında Sunulan Hizmetler

2011'de pilot uygulamalarıyla başlayıp 2017'de aktif hale gelen ASDEP programı, psikososyal destek ve sosyal hizmetlerde önemli değişiklikler getirmiştir. Bu programın etkisini tam olarak değerlendirebilmek adına, başlangıcından önceki ve sonraki durumları ayrı ayrı

incelemek gereklidir. ASDEP'in başlaması, öncesine kıyasla psikososyal destekte belirgin değişimlere sebep olmuştur. Programın karşılaştığı zorlukların üstesinden gelinerek hizmetlerin daha sistematik bir şekilde sunulması durumunda, bu başarının artacağı belirtilmektedir. Öte yandan, özellikle salgınlar, savaşlar, krizler ve doğal felaketler gibi olağanüstü durumlar sırasında hassas durumda bulunan kırılgan gruplar, mevcut dezavantajlarını daha da yoğunlaştırarak toplumsal risklere karşı daha korunmasız bir hale gelmektedirler (Can, 2020:48; Özpolat, 2021:244-246). Bu bağlamda, ASDEP'in geliştirilmesi ve güçlendirilmesi, bu kırılgan ve dezavantajlı grupların toplumsal risklere karşı daha dirençli hale gelmelerine yardımcı olacak stratejilerin geliştirilmesinde kritik bir rol oynayabilir.

Covid-19'un küresel yayılışı insanlara ani bir kırılganlık duygusu vermiş ve alışkanlık haline gelen günlük rutinleri altüst etmiştir. Pandemi, bireysel ve ulusal düzeyde derin değişimlere sebep olurken kişisel güvenlik yanında toplumsal güvenliğin de ne derece hayati olduğunu vurgulamıştır (Ayata ve Çamur, 2020:22). COVID-19 pandemisi sırasında; karantina, işten çıkma, sevdiklerini yitirme ve geleceğe dair belirsizlik gibi faktörler nedeniyle anksiyete, stres, kaygı ve depresyon gibi olumsuz duygusal tepkiler ortaya çıkmıştır (Güngör ve Özdoğan, 2021:41). Bu noktada, ASDEP devreye girerek, pandemi döneminde artan bu psikososyal sorunlara müdahale etmiş, özellikle en çok etkilenen ve destek ihtiyacı olan birey ve ailelere yönelik sosyal hizmetler ve psikososyal destek sağlamak için çaba göstermiştir. ASDEP, böylece toplumsal ve bireysel güvenlik sağlama amacıyla kritik bir tamamlayıcı rol üstlenmiştir.

Psiko-sosyal destek terimi, bireylerin yaşam rutinlerinin beklenmedik şekilde değişmesiyle karşılaştıkları zorluklara yanıt olarak ve günlük yaşantılarına geri dönebilmeleri adına sunulan yardımlar olarak tanımlanabilir. Psiko-sosyal destek hizmetleri, danışmanlık ve rehberlik, bireysel görüşme, krize müdahale ve destek hizmetleri örnek verilebilir. Bu nedenle, psiko-sosyal destek, bireylere yaşamda baş edebilme yeteneği kazandırma ve kriz anlarında direnç gösterebilme kapasitelerini artırma amacı taşır (INEE, 2018). Psiko-sosyal destek, kavramsal, teorik ve pratik açıdan bazı belirsizlikleri barındırmasına rağmen, bireyin yaşantısında derin etkilere sahip bir olgudur. Gerçekten de bu terim, insan merkezli tüm profesyonel alanlarda dönüm noktası olarak görülmektedir. Bu kavrama verilen bu büyük önemin altında, özellikle kriz, felaket ve acil hallerde gerekliliğinin fark edilmesi yatmaktadır. Bu, onun ruhsal, sosyal, zihinsel ve fiziksel anlamda bir çeşit ilk yardım seti olarak değerlendirilmesiyle alakalıdır (Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği, 2011). Bu bağlamda, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı, personeli uzmanlaştırmak adına düzenli eğitimler ve iş organizasyonları yapabilir ve sosyal hizmet uzmanlarının uzmanlık alanlarını geliştirmelerine yardımcı olabilir (Oktar ve Uyanık Negiz, 2022:273). ASDEP, bu tür psiko-sosyal ihtiyaçları karşılayacak şekilde tasarlanmış bir programdır ve bireylerle ailelerin bu zorlu süreçlerde toparlanmalarına yardımcı olacak hizmetleri sunmaktadır.

COVID-19 salgını, tüm toplumu etkilemiş olup bazı gruplar bu etkileri daha ağır bir şekilde deneyimlemiştir. Özellikle kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler, işsizler ve yoksullar gibi dezavantajlı bireyler, pandemi sürecinde artan zorluklarla karşı karşıya kalmışlardır. Bu durum, sosyal hizmetlerin önemini ve gerekliliğini daha da belirginleştirmiştir. Pandemi döneminde, sosyal hizmet uzmanları iletişim, danışmanlık, vaka yönetimi, kaynak yönlendirmesi ve bireyleri güçlendirme gibi rollerle ön planda yer almışlardır. COVID-19, bireylerin yaşamlarında ve toplumsal düzenlerde önemli değişikliklere sebep olmuş, sosyal hizmet sunum biçimlerinde de değişikliklere yol açarak bir krize neden olmuştur. Bu krize müdahale ederken sosyal hizmet alanı, ortaya çıkan bu yeni durumlara adapte olmuş ve etkin çözümler geliştirmeye çalışmıştır (Altun, 2016:187; Kuruhalil ve ark., 2020:2). COVID-19 pandemisiyle karşı karşıya kalan toplumda, dezavantajlı grupların karşılaştığı artan zorluklara yanıt olarak ASDEP, sosyal hizmet uzmanları tarafından yürütülen savunuculuk, danışmanlık ve destekleyici hizmetlerle bu grupların toplumsal düzenlerine ve yaşamlarına adaptasyonlarında merkezi bir rol oynamıştır. Covid-19 pandemi süreci boyunca yaşlı bireylere yönelik sosyal hizmet müdahalesinin, özellikle psikososyal destek bağlamında gerçekleştirildiği gözlemlenmiştir. Bu dönemde sosyal hizmet uzmanları, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (O dönem ki adıyla Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı) tarafından hayata geçirilen "Alo Psikososyal Destek Hattı" ve Sağlık Bakanlığı Ruh Sağlığı Daire Başkanlığı çatısı altındaki "Psikososyal Destek Hattı" sistemlerinde, psikologlar, psikolojik danışmanlar ve diğer profesyonellerle birlikte çalışarak Türkiye genelinde psikososyal destek sağlamışlardır (ASHB, 2020).

Sunulan hizmetler arasında, nakdi yardımlar, eğitim ve istihdam destekleri, psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri yer almaktadır. Özellikle şiddet mağduru

kadınlar için kurulan dayanışma merkezleri, ASDEP'in sunduğu önemli hizmetler arasında bulunmaktadır.

ASDEP çerçevesinde görev yapan profesyoneller, ailelerin mevcut zorluklarından sıyrılmalarını ve kendilerini güçlendirmelerini desteklemek için yanlarındadır. ASDEP personelleri şu konulara odaklanmaktadır:

- Ailelerin mevcut sorunlarına ve gereksinimlerine odaklanılır,
- Ailelerin güçlü yanlarını ve var olan kaynaklarını belirler,
- Aileleri haklarına ve mevcut hizmetlere yönlendirir,
- Ailelerin özgüven ve özsaygılarını artırır,
- Ailelerin problem çözme ve karar alma yeteneklerini destekler,
- Ailelerin sosyal bağlantılar kurmalarını ve destek mekanizmaları oluşturmalarını teşvik eder.

Bu eylemlerle, ASDEP ekibi ailelere sadece geçici yardım sunmakla kalmaz, aynı zamanda onların zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olacak uzun vadeli beceriler kazandırmaktadır. Aileler, bu süreçte sadece yardım alan bireyler değil, aynı zamanda kendi yaşamlarını yönlendirme kabiliyetine sahip aktif katılımcılar olarak görülmektedir. ASDEP meslek elemanları, ailelerin kendi sorunları için çözüm yolları bulmalarına yardımcı olurken aynı zamanda onların kendi güçlerini fark etmelerini ve bu güçleri kullanmalarını desteklemektedirler. Sonuç olarak, arz odaklı bu yaklaşım ailelere sadece anlık rahatlama değil, aynı zamanda sürdürülebilir bir gelişim ve iyileşme fırsatı sunar (Armutlu, 2023:89-90).

Pandemi Sürecinde ve Sonrasında ASDEP'in Rolü

Covid-19 salgınının hızlı bir şekilde yayılması karşısında birçok ülke, salgının etkilerini minimize etmek, vatandaşlarını korumak ve olası sağlık ile sosyo-ekonomik zararları sınırlamak amacıyla çeşitli tedbirler ve stratejiler belirlemiştir (Previtali, Allen ve Varlamova, 2020:506). Bireylerin yaşamları boyunca onları etkileyen çevresel, bilişsel ve biyolojik etmenler vardır. Bu faktörler, bireylerin yaşamını doğrudan etkileyen temel öğelerdir ve bu etmenlerin sunduğu imkanlar, yaşam kalitesinin yükseltilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Farklı sebeplerle bu kaynaklara erişimde karşılaşılan engellerin üstesinden gelmek amacıyla, bireylerin sahip olduğu potansiyellerin fark edilmesine yönelik sosyal hizmet uygulamaları önemlidir. Bu sosyal hizmet yaklaşımları, bireylerin karşılaştıkları zorluklara çözüm sunarken, aynı zamanda sosyal etkinliklerine katılmalarını da teşvik eder (Baran, 2000: 70). ASDEP, Covid-19 salgınının yarattığı zorlukları azaltma çabası içinde, bireylerin çevresel, bilişsel ve biyolojik etmenlerle şekillenen yaşamlarında karşılaştıkları engellere yönelik destek sunarak ve yaşlılık dönemindeki insanların sosyal katılımlarını teşvik ederek yaşam kalitesinin artırılmasında stratejik bir rol oynamaktadır. ASDEP'in psikososyal destek sağlama çabaları kamu politikası incelemelerine göre daha çok sosyal yardım mekanizması olarak algılanmakta, bu da programın psikososyal destek yönünün güçlendirilmesi gerektiğini göstermektedir (Özpolat, 2021:4). ASDEP, talep temelli bir yaklaşımla oluşturulmuş olup en riskli bölgelerdeki haneleri öncelikli olarak ziyaret etmektedir.

Programın çalışmaları, alan taraması yöntemiyle yürütülmekte olup Sosyal Hizmet Merkezleri (SHM) bünyesinde hizmet vermektedir. SHM'ler, koruyucu ve önleyici hizmetlerle beraber; kadın, çocuk, yaşlı, engelli, şehit yakınları, gaziler ve ihtiyaç sahibi bireylere destek olmaktadır. 9 Şubat 2013'te yayımlanan 28554 sayılı resmi gazete ile SHM'lerin hizmet kriterleri belirlenmiştir. Bu merkezlerde ayrıca, psikolojik destek ve Aile ve Boşanma Süreci Danışmanlığı gibi hizmetler ücretsiz sunulmaktadır (Özpolat, 2021:79). Bu çerçevede, ASDEP'in sunduğu hizmetlerin etkinliği ve erişilebilirliği artırılarak, özellikle pandemi gibi kriz dönemlerinde toplumun en savunmasız kesimlerine yönelik koruyucu ve destekleyici müdahalelerin güçlendirilmesi, toplumsal dayanıklılığın ve bireylerin yaşam kalitesinin yükseltilmesinde önemli bir adım olacağı değerlendirilmektedir.

Şekil 3'te 2017-2023 yılları arasında Türkiye'de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın gerçekleştirdiği ASDEP kapsamında ulaşılan hane ve kişi sayıları verilmiştir.

Şekil 3 incelendiğinde genel olarak ASDEP programı kapsamında ulaşılan hane ve kişi sayılarının yıllar içinde arttığı görülmektedir. 2017'de 1 milyon 49 bin hane ve 1 milyon 57 bin kişiye ulaşılmıştır. 2018'de bu rakamlar sırasıyla 1 milyon 727 bin hane ve 1 milyon 218 bin kişi olmuştur. 2019 yılında 2 milyon 409 bin hane ve 2 milyon 54 bin kişiye ulaşıldığı görülmektedir.

Toplamda 6.735.048 haneye ulaşılmış olup 10.951.228 kişiye ulaşılmıştır. 2020 ve 2021 yıllarında ise hem hane hem de kişi sayılarında düşüş yaşandığı anlaşılıyor. Bunun nedeni muhtemelen Covid-19 salgınının etkisiyle yüz yüze görüşmelerin azalması olabilir. Ancak 2022 ve 2023 verilerine bakıldığında tekrar artış eğiliminde olduğu söylenebilir. 2023 Eylül ayı itibarıyla 2 milyon 464 bin haneye ve 1 milyon 581 bin kişiye ulaşılmıştır. Genel

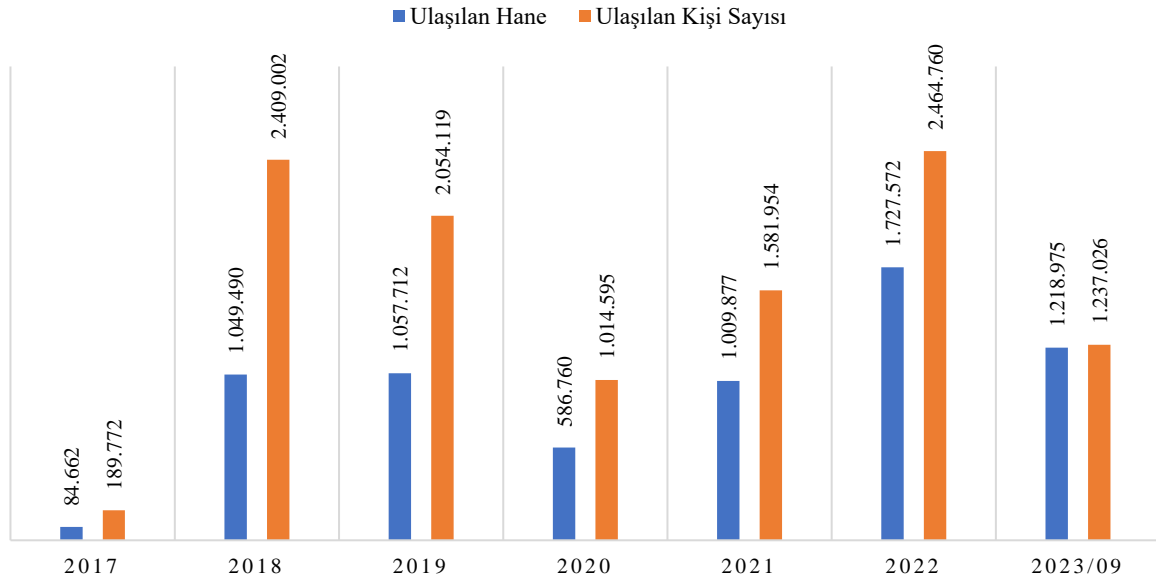
olarak ASDEP programı ile her yıl daha fazla ihtiyaç sahibi hane ve kişiye destek verildiği anlaşılıyor. Ancak salgın nedeniyle 2020-2021 yıllarında bir miktar gerileme gözlemlendiği söylenebilir. ASDEP programının etki alanının genişlemesine rağmen, COVID-19 salgınının getirdiği yüz yüze etkileşim kısıtlamaları nedeniyle 2020 ve 2021 yıllarında hizmet ulaşan hane ve kişi sayılarında bir gerileme yaşanmıştır; ancak 2022 ve 2023 verileri, programın toparlanma sürecine girdiğini ve önceki yıllardaki hizmet ağına geri döndüğünü göstermektedir.

Şekil 4'de 2017-2023 yılları arasında ASDEP kapsamında yapılan rehberlik ve yönlendirme sayıları gösterilmektedir.

Şekil 4 incelendiğinde genel olarak 2017'de 50 bin 121 rehberlik ve yönlendirme yapılmıştır. 2018'de bu sayı 97 bin 864'e yükselmiştir. 2019'da 21 bin 857'ye düşmüştür. 2020'de 19 bin 998 olmuştur. 2021'de 50 bin 738'e çıkmıştır. 2022'de 85 bin 712 olmuştur. 2023 Eylül ayı itibarıyla 8 bin 286 rehberlik ve yönlendirme yapıldığı görülmektedir. Toplamda 334.576 kişiye rehberlik ve yönlendirme yapılmıştır.

2017-2018 yılları arasında rehberlik ve yönlendirme sayılarında belirgin bir artış gözleniyor. Ancak 2019'da ciddi bir düşüş yaşanmıştır. 2020 ve 2021 rakamları, 2019 rakamlarının oldukça altındadır. Bunun nedeni olarak Covid-19 salgınının etkisi gösterilebilir. Salgın nedeniyle yüz yüze rehberlik ve yönlendirmelerin azaldığı düşünülebilir. 2022'de rakamlar tekrar yükselişe geçmiştir. 2023 verisi kısmi olduğu için yılsonu için bir yorum yapmak güçtür. Ancak genel eğilimin tekrar artış yönünde olduğu söylenebilir. ASDEP programı tarafından gerçekleştirilen rehberlik ve yönlendirme hizmetlerinde, COVID-19 salgınının etkisiyle 2020 ve 2021 yıllarında hizmetlerde azalma görülse de, 2022'de hizmet sayılarının toparlanmaya başladığı anlaşılmaktadır.

ASDEP VERİLERİ

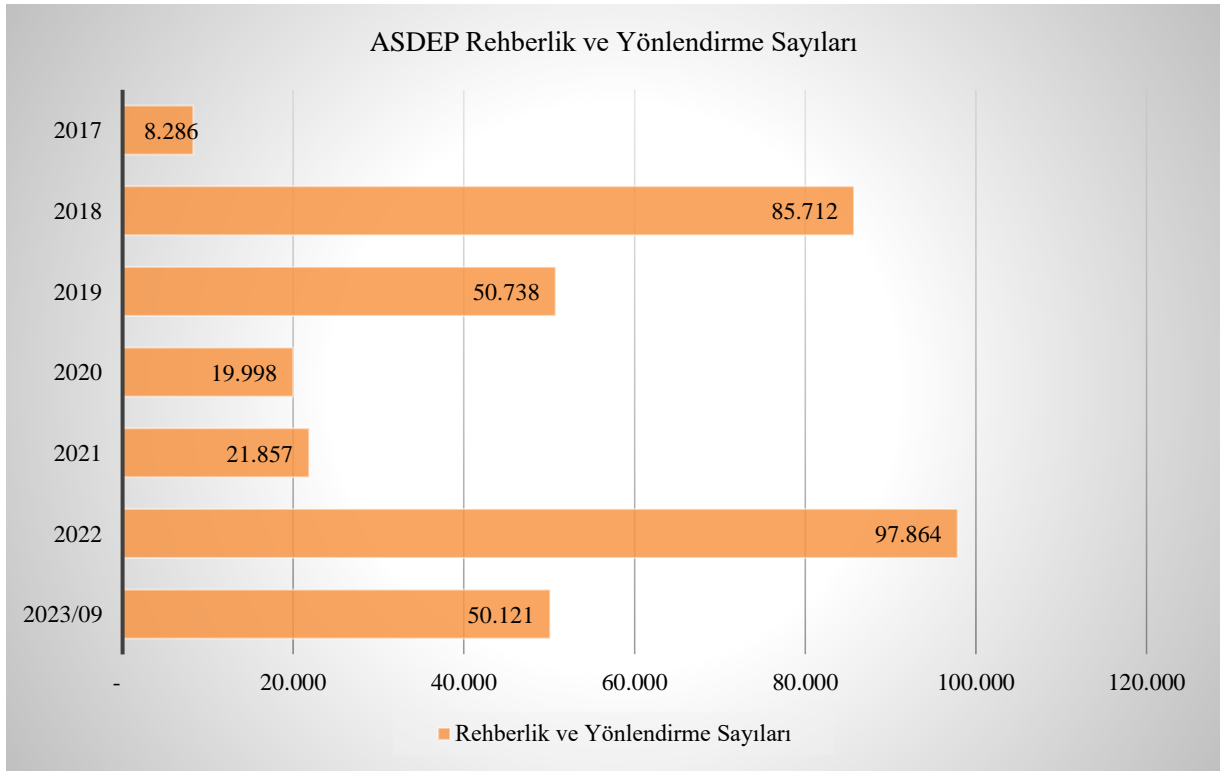

Şekil 3. 2017-2023/09 Yıllarına ait Ulaşılan Hane ile Kişi Sayılarında Asdep Verileri

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kurum Arşivi, 2023

Figure 3. Asdep Data on Number of Households and People Reached for the Years 2017-2023/09

Source: Ministry of Family and Social Services Institutional Archive, 2023

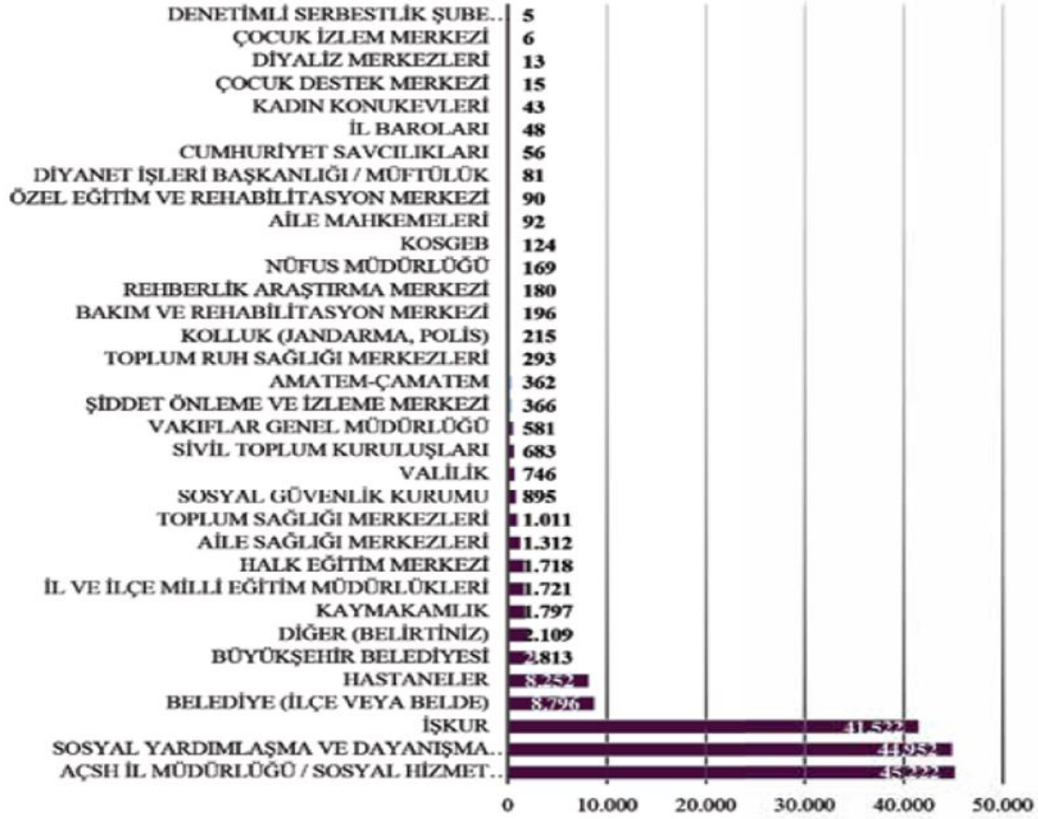

Şekil 4. ASDEP Hane Ziyaretleri Kapsamında Rehberlik ve Yönlendirme Sayıları

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kurum Arşivi, 2023

Figure 4. Numbers of Guidance and Referrals within the Scope of ASDEP Household Visits

Source: Ministry of Family and Social Services Institutional Archive, 2023

Şekil 5. ASDEP'in Kurumlara Yönlendirme Sayıları

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kurum Arşivi, 2021 Akt; Özpolat, 2022:160

Figure 5. ASDEP's Number of Referrals to Institutions

Source: Ministry of Family and Social Services Institutional Archive, 2021, Transferred by Özpolat, 2022:160

ASDEP kapsamında gerçekleştirilen hane ziyaretleri sonucu, diğer kurumlara yapılan yönlendirme sayıları Şekil 5'te verilmiştir. Hane ziyaretleri sonucu en fazla yönlendirmenin Sosyal Hizmet Merkezi'ne, İŞKUR'a, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na yapıldığı görülmektedir.

Sonuç

COVID-19 pandemisi, küresel ölçekte birçok alanda değişikliklere ve zorluklara neden olmuştur. Bu zorlu süreçte, sosyal destek programları öne çıkan kritik araçlardan biri olmuştur. Türkiye'de ASDEP, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından başlatılan ve yürütülen önemli bir sosyal destek programıdır. Pandemi sürecinde ve sonrasında, ASDEP'in rolü ve katkısı, bireylerin ve ailelerin sosyal, ekonomik ve psikolojik zorluklarla başa çıkmasında belirleyici olmuştur. Bu çalışmada, Türkiye'de ASDEP'in COVID-19 pandemisi sırasında ve sonrasında üstlendiği rol analiz edilmiştir. ASDEP, pandemi sırasında özellikle dezavantajlı gruplara yönelik kritik destek sağlamıştır. Program, ihtiyaç sahiplerine ulaşarak, psikososyal destek hattı kurarak vatandaşların ruhsal sağlığını koruma ve ekonomik açıdan savunmasız kesimlere rehberlik ve yönlendirme gibi çeşitli yollarla toplumun dayanıklılığını güçlendirmeye katkıda bulunmuştur. Elde edilen bulgular, ASDEP gibi programların, psikososyal destek hattı oluşturarak vatandaşların ruhsal sağlığının korunmasına katkı sunduğunu, bireylerin ve ailelerin zor zamanlarda ayakta kalmasına ve toplumsal dayanışmanın güçlenmesine katkıda bulunduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, ASDEP Türkiye'de COVID-19'a karşı alınan sosyal politika önlemlerinin temelini oluşturmuş ve salgının toplum üzerindeki olumsuz etkilerini yönetmeye yardımcı olmuştur. Gelecekteki yaşanabilecek olası krizler için ASDEP'in insan kaynağı ve bütçe açısından güçlendirilmesi, böylece toplumsal refahı korumadaki rolünün pekiştirilmesi önem taşımaktadır.

Kaynaklar

Adebayo, G., Neumark, Y., Gesser-Edelsburg, A., Abu Ahmad, W., Levine, H. (2017). Zika pandemic online trends, incidence and health risk communication: A time trend study. *BMJ Global Health*, 3 (2:e000296).<https://doi.org/10.1136/bmjgh-2017-000296>Aile Sosyal Destek Programı(ASDEP). (t.b.) Türkiye Yüzyılı. <https://turkiyeyuzyili.com/proje-aile-sosyal-destek-programi-asdep>

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2020). <https://www.aile.gov.tr/haberler/bakanligimiz-Covid19-nedeniyle-vatandaslara-telefonla-psikososyal-destek-veriyor/>

Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği. (2011). Psikososyal Uygulamalar. <https://mavilotusdotorg.files.wordpress.com/2014/05/afetlerde-psikososyaluygulamalar-ec49fitemi-kitabc4b1.pdf>

Altun, F. (2016). Afetlerde Psikososyal Hizmetler: Marmara ve Van Depremleri Karşılaştırmalı Analizi. *Çekmece İzü Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (8-9), 183-197.

Armutlu, A. (2023). Sosyal Bilimlerde Güncel Tartışmalar 14. Bulut, M. (Ed.) Aile Sosyal Destek Programı(Asdep): Kapsamı, Uygulamaları Ve Sosyal Refah Sağlamadaki Yeri (1. Baskı) içinde (85-102). Bigde Yayınları.

Ayata, R. ve Çamur, G. (2020). Sosyal hizmet perspektifinden covid-19 pandemi süreci ve sosyal sorunlara yönelik kriz değerlendirmesi. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 21-38.

Baran, A.G. (2000). Yaşlılıkta sosyal uyum sorunu, G. Erkan ve V. Işıkhani (Ed.), *Antropoloji ve Yaşlılık içinde* (68-76 ss.), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Yayını, Ankara.

Beck, U. (2019). Risk toplumu: Başka bir modernliğe doğru. (Çev. K. Özdoğan, B. Doğan). İstanbul: İthaki Yayınları.

Birinci, M. & Bulut, T. (2020). Covid-19'un Sosyo-Ekonomik Yönden Dezavantajlı Gruplar Üzerindeki Etkileri: Sosyal Hizmet Bakış Açısından Bir Değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 4 (1), 62-68.

Bulut, H.G. & Demir M. (2022). Covid-19 pandemi sürecinde Türkiye'de uygulanan sosyal destek politikaları. *İşletme ve Girişimcilik Araştırmaları Dergisi*, 2022(1), 36-47.

Can, H.B. (2020). Sosyal Hizmet. Özdemir, A. (Ed.), *Olağanüstü Durumlarda Geliştirilen Sosyal Politikaların Dezavantajlı Gruplar Üzerindeki Etkisinin Sosyal Hizmet Perspektifinden Değerlendirilmesi: Covid-19 Pandemisi Türkiye Örneği* (1. Baskı) içinde (pp.47-63). Sosyal Hizmet Derneği Yayını.

Ceylan Y. & Alus Y. (2022). Pandemic Risks and Social Capital in the Context of COVID-19. *İnsan & Toplum*, 12(1), 22 - 36. 10.12658/M0643

Cobb, S. (1976). Social Support as a Moderator of Life Stress. *Psychosomatic Medicine*, 38(5), 300– 314.

Corbin, J. & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks: Sage

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2020). "Sosyal Koruma Kalkanı", Ankara.

Erdem, İ. (2020). Koronavirüse (Covid-19) karşı Türkiye'nin karantina ve tedbir politikaları. *Turkish Studies*, 15(4), 377-388.<https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43703>

Güngör, A. G. & Özdoğan, Y. (2021). COVID-19, Pandemi Sürecinin Psikolojik Etkileri ve Duygusal Yeme Davranışı. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), 34-43. DOI: 10.51536/tusbad.935208

IFSW. (2020, 04 26). Updated Information On IFSW and COVID - 19. International Federation of Social Workers: <https://www.ifsw.org/updated-information-on-ifsw-and-the-covid-19-virus/> adresinden alındı

İnce F, & Evcil F. (2020). Covid-19'un Türkiye'deki İlk Üç Haftası. Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 11(2), 236 - 241. DOI:10.22312/sdusbed.719168Inter-Agency Network for Education in Emergencies (INEE). (2018). Psikososyal destek kılavuzu – psikososyal iyi olma hâlinin ve sosyal ve duygusal öğrenmenin desteklenmesi. (Çev. Alpar, Z.). Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yayınları.

Kara, E. (2020). KOVİD-19 Pandemisindeki Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Hizmet İşgücünün İşlevi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 4(1), 28-34.

Karataş, Z. (2020). COVID-19 Pandemisinin Toplumsal Etkileri, Değişim ve Güçlenme. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 4(1), 3-15.

Kaya-Örk, E., Özkul, M. ve Akçay, S. (2021). Covid-19 pandemisinin sosyal hizmet uzmanları ve sosyal hizmet uygulamalarına yansımaları, Toplum ve Sosyal Hizmet, Covid-19 Özel Sayı Cilt 1, 23-45. DOI: 10.33417/tsh.985572

Kuruhalil, İ., Özyazıcı, A. & Hosseinnezhad, F. (2020). Türkiye'de Covid-19 Pandemisi Döneminde Sosyal Hizmet. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 5(1), 1-18.

Makarychev, A. ve Romashko, T. (2021). Precarious Sovereignty in a Post-liberal Europe: The COVID-19 Emergency in Estonia and Finland, *Chinese Political Science Review*., 6, 63–85.

Miller, V. J., ve Lee, H. (2020). Social work values in action during covid-19. *Journal of Gerontological Social Work*, 1-5.

- Oktar, M. N. & Uyanık Negiz, Z. (2023). Covid-19 Salgın Döneminde Psiko-Sosyal Destek Uygulamasında Aktif Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanları Üzerine Nitel Bir Araştırma . Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10 (1), 246-276 .
- Özkan, Y. & Kılıç, E. (2013). Ailenin Psiko Sosyal Destek İhtiyacını Karşılama Yeni Bir Model Önerisi:Aile Sağlığı Merkezlerinde Aile Psiko-Sosyal Destek Birimi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*,7(30), 25-44.
- Özpolat, A. (2021). Türkiye’de Risk Altındaki Ailelerin Psikososyal Destek İhtiyaçlarının Analizine Yönelik Bir Model Önerisi. [Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No:655116)
- Previtali, F., Allen, L.D. ve Varlamova, M. (2020). Not Only Virus Spread: The Diffusion of Ageism during the Outbreak of COVID-19. *Journal of Aging and Social Policy*, 32(4-5), 506-514.
- Roberts, A. (2020). “The Third and Fatal Shock: How Pandemic Killed the Millennial Paradigm”, *Public Administration Review*, 80(4) 603–609.
- Sandher, J. ve Kleider, H. (2020). COVID-19 Could Change The Welfare State Forever, *World Economic Forum*. 30 June 2020.
- Selçuk, O. (2021). Sosyal Hizmet ve COVID-19: Salgın Sürecinde Sosyal Hizmet Mümkün Mü? . *OPUS International Journal of Society Researches* ,Pandemi Özel Sayısı , 3745-3763 .DOI: 10.26466/opus.829178
- Snowden, F. M. (2019). *Epidemics and society: From the black death to the present*. New Haven: YaleUniversity Press.
- Swazoom (2020). *Sociaal werk toegevoegd aan lijst cruciale beroepen*. Social work added to the list of crucial professions. Retrieved from: Haziran, 2023 tarihinde <https://swazoom.nl/nieuws/sociaal-werk-toegevoegd-aan-lijst-cruciale-beroepen> adresinden alındı.
- Tekindal, M. , Ege, A. , Erim, F. & Gedik, T. E. (2020). Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla COVID- 19 Sürecinde Yaşlı Bireyler: Sorunlar, İhtiyaçlar ve Öneriler . *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi* , 5 (2) , 159-164 .
- Urhan, G. & Arslankoç, S. (2021). COVID-19 Pandemi Sürecinde Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler: İstanbul İlçe Belediyeleri Örneği . *Çalışma ve Toplum*, 2 (69), 945-980.
- Wach, E. (2013). Learning about qualitative document analysis.
- Yanardağ, U. ve Selçuk, O. (2020). COVID-19 Pandemi Sürecinde Sosyal Hizmet. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 1-2.
- Yelboğa, N. & Açıkgöz, N. (2020). Sosyal hizmet perspektifinden covid-19: psikososyal etkiler ve sosyal dönüşümler, *Turkish Studies - Social*, 15(6), 3235-3256. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.42958>
- Yıldırım, S. (2020). Salgınların sosyal-psikolojik görünümü: Covid-19 (Koronavirüs) pandemi örneği. *Turkish Studies*, 15(4), 1331-1351. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43585>